

הנדון:

אתה מפקד אנד'תותחים ומקבל פקודה להפגין

את האוכלוסיה האזרחית. מה עליך לעשות?

קו אדום, קו שחור

פעולתי למען השלום עמדתי על כך, כסלע איתן: כל ניתן לתקוע טרזן בין הצבא ובין מחנה השלום. הצבא ומחנה השלום אינם עומדים משני הצדדים של המיתר. הם משלימים זה את זה. כלי ביטחון אין שלום, וכלי שלום אין ביטחון כפוזת הארץ.

הצבא זה אנחנו, זה העם. ואם יש בצבא הזה קלגסים, עלינו לסלקם ולטהר את צה"ל.

נית: אין צבא בלי מי שמעט. הצבא הוא מטיבעו גוף סמכותי. יש בו מפקדים ומפקודים. אחרת לא יוכל לתפקד.

גם הקיצוניים שבין הרפורמטורים הצבאיים (הייתי אחד מהם) אינו יכול להעלות על דעתו את ביטול המי שמעט הצבאית. יש ויכוח על טיב המי שמעט, על טיב הנחל והנהגה. יש בתחלת ניגוד בין אסכולה, הרואה בחייל רובוט מטומטם, ובין תפיסה הרואה בחייל אורח-במדים, אדם שנברא בצלם, בעל הכרה ומצפון. אך אין ויכוח על עצם עיקרון המשמעת.

שתי האמיתות האלה תוחמות את הצד האחד של הוויכוח. אנחנו רוצים בצבא טוב ועילי, וצבא כזה זקוק למי שמעט. לא יתכן שכל חייל יחליט, לפני ביצוע כל פקודה, אם למלא אחריה או לדחותה. לא יתכן שחייל, וקצין לא כל שכן, ישקול בעת כל מיבצע אם הוא משרת מדיניות הרצויה לו.

מדינת-ישראל היא מדינה דמוקרטית — לפחות בכל הנוגע לאזרחיה היהודיים. במדינה דמוקרטית, הצבא חייב לטור למרות הממשלה האזרחית, הנבחרת, הפועלת על דעת הרוב. מי שנשאר במיעוט חייב לנהוג בהתאם לכך, כאזרח וכחייל, גם בשעה שהוא שואף בכל מאודו להיות לרוב ולשנות את המדינות.

כל זה מוכן מאליהו. הוויכוח נמשך על הצד האחר של המטבע.

אין כל ויכוח על כך שיש מצבים שבו חייב חייל לטרב למלא פקודה. משל קיצוני: כיתת-חיילים של הוורמאכט קיבלה פקודה להעמיד יהודים ליד בור פתוח ולירות בהם. על פי המישפט הבינלאומי, כל חייל כזה היה חייב לטרב למלא פקודה. אם לא עשה זאת, הוא פושע-מלחמה.

המישפט הישראלי אימץ לעצמו כלל זה. בפסק-דינו ההיסטורי של בנימין הלוי נגד רוצחי כפר-קאסם, קבע כי יש פקודות שעליהם מתנוסף, הדגל השחור של אי-החוקיות, כך שכל אדם סביר יודע, וחייב לדעת, שהן בלתי-חוקיות. חייל שאינו מסרב למלא פקודה כזאת הריהו פושע, ודינו כדון פושע. מהי פקודה, שעליה מתנוסף הדגל השחור? טייס המקבל פקודה להפציץ שכונת-בתים בלי אבחנה, ובלי ציון מטרה מדויקת, חייב לטרב למלא אותה. אדם סביר צריך לדעת שכאשר אין ציון המטרה, אין גם מקום לתירוץ שמתחבאים בה, "מחבלים", פקודה המבקשת להשמיד שכונה שלמה, על הגברים, הנשים והילדים שבה, מפני שעלולים להסתתר בה, "מחבלים", היא בעליל פקודה בלתי-חוקית.

הוא הדין לגבי תותחן, המקבל פקודה לירות בלי אבחנה בשכונת-מגורים. הוא צריך לדעת שהפגזה כזאת, בלי ציון של יעדים מדויקים, אין לה מטרה צבאית חוקית. זוהי הפגזת-טרור, שאינה שונה מכל פעולת טרור אחרת. זהו פשע-מלחמה. ואם הדבר נועד להביא לבריחה המונית של בני עם מסויים, הרי זה פשע נגד האנושות, לפי הגדרות גרינברג.

ואין צורך להוסיף: חייל-רגלי או טאנקיסט, המקבל פקודה להרוג אזרחים חפים-מפשע, שבויים שנכנעו, גברים לא-לוחמים, נשים וילדים — חייב לטרב. זהו "הקו השחור". מי שעובר קו זה הוא פושע, ולא יכירנו מקומו לא בצבאנו ולא (המשך בעמוד 62)

ולשמה הטוב בעולם. אך הם היו מעטים, ואין להאשים אחרים על שלא הסיקו מסקנות נוקבות כאלה. השאלה האמיתית היום אינה: מה עשה פלוני אתמול, כאשר נתקל בדילמה שהוא לא היה מוכן לה, ואולי נכשל. השאלה היא: מה יעשה חייל עברי מחר, אם ייתקל בדילמה כזאת שוב?

עלינו לקבוע הנחיות חדשות, ברורות ומחייבות, ואין זו משימה קלה. קשה להעלות על הדעת קשה ממנה. כי לשאלה המוסרית הזאת אין תשובה פשוטה. ואל יעשה לעצמו איש עבודה קלה, בהחליקו על פני הדילמה המוסרית האמיתית. איני מתיימר להיות בעל כל התשובות. אני יכול רק לנסות כאן לפתוח בדיון.

נ תחילת נא בכמה אמיתות יסוד. ראשית: אנחנו זקוקים לצבא. הלוואי וזה לא היה כך. הלוואי וזה ישתנה בעתיד. אבל מאז בריאת-העולם ועד ימינו אלה, בחמישית

בית בביירות שנפגע בהפצצה: היכן הגבול?

האחרונה של המאה ה-20, אין קיום למדינה גדולה או קטנה בלי צבא — אלא אם כן היא נשענת כולה על צבא זר.

בין המדינות שולט חוקי-הג'ונגל. אין ממשלה עולמית, בית-מישפט עולמי ומישטרה עולמית. מדינה בלתי-חמושה מומינה התקפה על עצמה. בג'ונגל העולמי אורבים אריות וזאבים, צבועים ותנים. ברגע שמדינה כלשהי מגלה את סימני-החולשה הקטן ביותר, ריח הטרף עולה בנחירי הטורפים. לנגד עינינו מדפלת הדוגמה של לבנה, שכל הפורפים מפגיבה — ואנחנו ביניהם — התי נפלו עקרה לשמעה.

גם אילו חיינו בשלום, היינו זקוקים לצבא שיוכל להבטיח את השלום ולקיימו. בהעדר שלום — ותהיה הסיבה לכך כאשר תהיה — הצבא ממלא תפקיד היוני שביעתיים בחיינו הלאומיים, שאפיסטיים, טרבינימצפון דומיהם יכולים להיות אנשים נחמדים מאוד, ואני בהחלט מחבב ומכבד אתם. אבל מעולם לא היה חלקי עימם. במשך 36 שנות

הנה לך מצב דמיוני: אתה סגן-אלוף בצה"ל, מפקד של אנד'תותחים. אתה עומד מול ביירות, ואומרים לך להפגין את העיר. אתה מתנגד למלחמה. אתה מאמין שהיא בלתי-צודקת. ברור לך שההפגזה אינה משרתת מטרה צבאית מובהקת, ואינה מכוונת לעבר מטרות צבאיות אמיתיות. זוהי הפגזת-טרור, שבאה להטיל את חתימה על אזרחים, לסגור בנשים ובילדים, כדי להמריץ אותם לברוח.

מה אתה עושה? האם אתה מסרב למלא את הפקודה? האם אתה מבקש להעביר אותך מתפקידך? האם אתה אומר לעצמך: כתייל אני ממלא את הפקודה, וכאזרח איתם נגד הממשלה שהכי ניסה אותי למצב הזה?

רימים האחרונים הרעיש אלוף (מיל) את המדינה, כאשר יצא פומבית נגד חברי-למיסלגה, סגן-אלוף (מיל), על שלא סירב למלא פקודה ולא התסטר מתפ-קידו במצב כזה. האלוף טען כי מעשי התותחים היו פשע נגד האנושות, במובן המישפטי של המושג, וכי מי שלקה חלק במעשים כאלה הוא פושע נגד האנושות. הדברים עוררו תגובות קיצוניות מכאן ומכאן. הסערה שפשה לאלף ואחד נושאים אחרים. הם גרמו לפילוג במיסלגה, או לפחות שימשו כעילה נוחה בידי מי שרצה בפילוגה במילא. במערבולת של דיבריר-כילות, התקפות אישיות, תכ-כים מיסלגתיים היוליה עיתונאית נשכחה לגמרי השאלה המהותית, שהיא בנפשנו. מה חייב חייל בצה"ל לעשות, כאשר הוא ניקלע לדילמה מוסרית כזאת? מי שיש לו תשובה קלה על כך, שיקום.

מדע מתעוררת השאלה דווקא עכשיו? מליחמת-הלבנון היתה המליחמה הראשונה בתולדות ישראל אשר רבים מן המש-תתמים בה שקלו אותה מעיקרה.

היא לא היתה המליחמה הבלתי-צודקת הראשונה שלנו. לפחות מליחמה אחת — מליחמת-סיני, 1956 — היתה בלתי-צודקת כמה. ועל מליחמת ששת-הימים עדיין נוש ויכוח.

אבל יש הבדל. כל המשתתפים במליחמת-סיני בלעו את הכובים של דויד בן-גוריון, משה דיין ושימרון פרס, והאמינו בלב שלם שוהי אכן מליחמת-מגן. אנחנו ששללנו את המליחמה גם אז, היינו קומץ זעיר. (באמצע המליחמה נפגשו — נתן ילין-מור ואני — בקפה רוול, שסכנו את צפונות ליבנו איש באוזני רעהו, תחלטנו שוהי מליחמת-חמס קולוניאלית, בשרות אימפ-ריאליזם זר. מתוך שיחה זו צמח הגוף הרעיוני שנקרא לאחר מכן הפעולה השמית. אבל ידענו כי אנחנו מעטים מאוד.)

חיילי 1956 ו-1967 היו בטוחים לגמרי שהם מחרפים את נפשם על הגנת המולדת, מפני ש.אין ברירה. מליחמת-הלבנון היתה המליחמה הראשונה בתולדותינו שבה הרגישו המוני חיילים וקצי-נים שהם עוסקים במליחמה בלתי-צודקת, מליחמה שנועדה לשרת אינטרסים זרים על אדמה זרה, מליחמה שקורבנותיה העיקריים הם אזרחים הסריישיעי.

לא-מעטים הרגישו בואת עוד בשבוע הראשון, ורבים רבים הרגישו בואת בשבוע השני והשלישי. המוני חיילי-מילואים, שפשטו את המדים, הפגינו נגד המליחמה בעודה בעיצומה. אלוף-מישנה אלי גבע (צבא-הקבע) הרים את המישקפת שלו, ראה בה נשים וילדים, וביקש להעביר אותו מתפקידו. הוא הקריב קאריירה צבאית מהירה על מזבח המצפון. חיילים צעירים סירבו למלא פקודות ונמקו בבתי-הסוהר הצב-איים. איש-איש פעל על מצפונה ובהנתנו. המצב היה חדש, ותסריתקדים. לא היו הנחיות ידועות ומקובלות. איני מאמין שאפשר לבוא ולהאשים מישהו, שהתמרדר בתוסיב עם הדילמה הזאת, על כי נהג כך או אחרת. אלי גבע הקצין הסרבניס-הסוראים רשמו דף-תהילה בתולדות צה"ל, וגם עשו שרות היסטורי למדינת-ישראל